

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

3	3	5	3
---	---	---	---

Exam. Code :

0	4	0	2
---	---	---	---

Master of Arts (Sociology) 2nd Semester

(2053)

METHODS AND TECHNIQUES IN SOCIAL RESEARCH

Paper : SOC-R-439 (In all Mediums)

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

Note :— Attempt **FIVE** questions in all, by selecting **ONE** each from Units I to IV. Question No. 1 is compulsory.

1. Answer each of the following in **30-35** words each :

- (1) Explain the concept of Generalization.
- (2) Explain the concept of Quasi Experimental.
- (3) Distinguish between Induction and Deduction.
- (4) Distinguish between Concept and Construct.
- (5) Explain the significance of Field Work in Social Research.
- (6) What is Unstructured Interview Schedule ?

- (7) Distinguish between Open ended and Close ended questions.
- (8) Define Case Study.
- (9) Explain the term validity.
- (10) What is a Fact ? 10×2=20

UNIT—I

2. Define Scientific method. Discuss its aims. 15
3. Differentiate between theory and hypothesis. Also mention the steps in construction of theory and hypothesis. 15

UNIT—II

4. “Research Design is the planned sequence of the entire process involved in conducting a research study”. Discuss. 15
5. “Descriptive research design answers who, what, why and how questions.” Explain. 15

UNIT—III

6. What are the different levels of measurement ? Explain the problems involved in it. 15
7. Discuss type of Scales. Discuss briefly different issues to be considered for selecting an appropriate scaling technique for measuring attitudes. 15

UNIT—IV

8. What do you understand by Observation as a tool of scientific inquiry ? Discuss its types. 15
9. What is a Questionnaire ? Discuss the steps involved in construction of a Questionnaire. Briefly mention its advantages and disadvantages. 15

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— कुल पाँच प्रश्न करें, यूनिट I से IV प्रत्येक में से एक प्रश्न का चयन करें। प्रश्न न. 1 अनिवार्य है।

1. निम्नलिखित में से प्रत्येक का उत्तर 30-35 शब्दों में दीजिए :—
- (1) सामान्यीकरण की अवधारणा की व्याख्या करें।
 - (2) Quasi प्रयोगात्मक की अवधारणा की व्याख्या करें।
 - (3) आगमन और निगमन में अंतर स्पष्ट कीजिए।
 - (4) अवधारणा और निर्माण के बीच अंतर करें।
 - (5) सामाजिक अनुसंधान में क्षेत्र कार्य के महत्व की व्याख्या कीजिए।
 - (6) असंरचित साक्षात्कार अनुसूची क्या है ?
 - (7) ओपन एंडेड और क्लोज एंडेड प्रश्नों के बीच अंतर करें।

(8) केस स्टडी को परिभाषित कीजिए।

(9) वैधता शब्द की व्याख्या करें।

(10) वास्तविकता क्या है ?

10×2=20

यूनिट—I

2. वैज्ञानिक पद्धति को परिभाषित कीजिए। इसके उद्देश्यों की चर्चा कीजिए। 15

3. सिद्धांत और परिकल्पना के बीच अंतर करें। सिद्धांत और परिकल्पना के निर्माण के चरणों का भी उल्लेख कीजिए। 15

यूनिट—II

4. “अनुसंधान डिज़ाइन एक शोध अध्ययन करने में शामिल पूरी प्रक्रिया का नियोजित क्रम है।” चर्चा करें। 15

5. “वर्णनात्मक शोध डिज़ाइन कौन, क्या, क्यों और कैसे प्रश्नों का उत्तर देता है।” व्याख्या करें। 15

यूनिट—III

6. मापन के विभिन्न स्तर क्या हैं ? इसमें शामिल समस्याओं की व्याख्या कीजिए। 15

7. पैमानों के प्रकारों की चर्चा कीजिए। अभिवृत्तियों को मापने के लिए एक उपयुक्त स्केलिंग तकनीक का चयन करने के लिए विचार किए जानेवाले विभिन्न मुद्दों पर संक्षेप में चर्चा करें। 15

ਯੂਨਿਟ—IV

8. ਵੈਜ਼ਾਨਿਕ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੇ ਰੂਪ में अवलोकन से आप क्या समझते हैं ? इसके प्रकारों की चर्चा कीजिए। 15
9. प्रश्नावली क्या है ? एक प्रश्नावली के निर्माण में शामिल चरणों की चर्चा कीजिए। संक्षेप में इसके लाभ और हानियों का उल्लेख कीजिए। 15

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :— ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹਰੇਕ ਦਾ ਉੱਤਰ 30-35 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ :
- (1) ਜਨਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 - (2) Quasi ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਕ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 - (3) ਆਗਮਨ ਅਤੇ ਨਿਗਮਨ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਕਰੋ।
 - (4) ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਕਰੋ।
 - (5) ਸਮਾਜਿਕ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰ ਕਾਰਜ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ।
 - (6) ਗੈਰ-ਸੰਗਠਿਤ ਇੰਟਰਵਿਊ ਅਨੁਸੂਚੀ ਕੀ ਹੈ ?
 - (7) ਓਪਨ ਐਂਡਡ ਅਤੇ ਕਲੋਜ਼ ਐਂਡਡ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਕਰੋ।

(8) ਕੇਸ ਸਟੱਡੀ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।

(9) ਵੈਧਤਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

(10) ਤੱਥ ਕੀ ਹੈ ?

10×2=20

ਯੂਨਿਟ-1

2. ਵਿਗਿਆਨਕ ਢੰਗ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ। ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

15

3. ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਕਰੋ। ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ।

15

ਯੂਨਿਟ-II

4. “ਖੋਜ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਇੱਕ ਖੋਜ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕ੍ਰਮ ਹੈ।” ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

15

5. “ਵਰਨਣਾਤਮਕ ਖੋਜ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੌਣ, ਕੀ, ਕਿਉਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।” ਸਮਝਾਓ।

15

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਮਾਪ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ ਕੀ ਹਨ ? ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

15

7. ਸਕੇਲਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਇੱਕ ਦੁਕਵੀਂ ਸਕੇਲਿੰਗ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

15

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਨਿਰੀਖਣ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 15
9. ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਕੀ ਹੈ ? ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਇਸਦੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ। 15